

EGYRE JOBBAN ÉREZHETŐEK A VERSENYKÉPESSÉGI FORDULAT HIÁNYÁNAK KÖVETKEZMÉNYEI

Tovább lassult a versenyképességi reformok végrehajtása a magyar gazdaságban. A 2010-es évekkel szemben, amikor a reformok döntő része az évtized elején egy átfogó stratégia keretében valósult meg, most lassú és szigetszerű a reformok végrehajtása. A teljes versenyképességi fordulat hiánya a legfontosabb makrogazdasági mutatókban is érezteti hatását. Jelentős részben ennek a következménye, hogy a régiós országoknál magasabb infláció alakult ki hazánkban, ami pedig elhúzódó recessziót okozott és negatív hatást gyakorol a költségvetésre is. Magyarország fenntartható gazdasági felzárkózásához teljes versenyképességi fordulatra van szükség, mert csak ez teremtheti meg ismételten a gazdasági növekedés és egyensúly alapjait.

Az MNB 330 pontos versenyképességi javaslatainak átlagos megvalósulása csökkenő ütemben folytatódott. Négy és fél évvel a javaslatok közzététele után azok 46 százaléka valósult meg. A Versenyképességi Tükör első 2019-es kiadványában a megvalósulás 22 százalékon állt, amit a sorban következő publikációkban rendre 12, 8 és 4 százalékpontos, tehát lassuló ütemű előrehaladás követett (1. ábra).

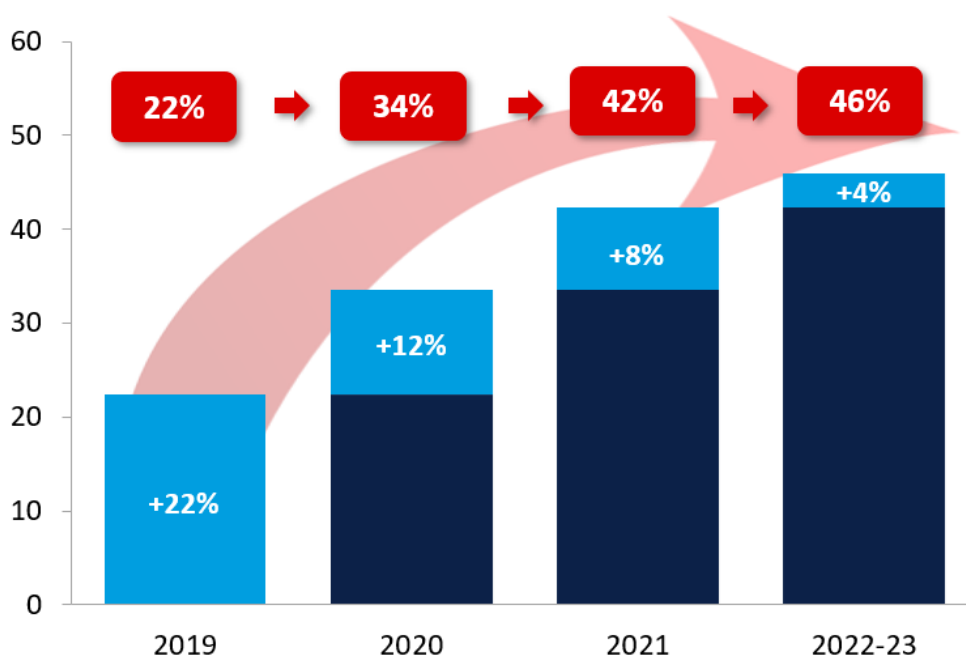
A reformok lelassulása és elhúzódása a gazdaság egyre szélesebb körében érezteti a hatását. A 2010-es évek elején 2013-ig megvalósult vagy elkezdődött az évtized legfontosabb reformjainak több mint 80 százaléka, és az ebből eredő lendületnek volt köszönhető a 2013-2019 közötti egyensúlyi növekedési pálya. Ezzel szemben a Versenyképességi Tükör mérése szerint 2019 óta fokozatosan lassul az új reformok végrehajtásának üteme. A versenyképesség romlását a nemzetközi felmérések is tükrözik. Az IMD üzleti iskola globális versenyképességi indexében 2023-ban Magyarország 7 helyet veszített, miközben Lengyelország ugyanennyit lépett előre, Csehország pedig még eggyel többet. Ennek következtében Lengyelország (43. helyezett) visszaelőzte hazánkat (46.), a Csehországgal (18.) szembeni különbség pedig még sosem volt ekkora.

A versenyképesség romlása hozzájárult, hogy Magyarországon alakult ki Európa legmagasabb inflációja és már egy éve tart a gazdasági recesszió. Egy válságokkal teli évtizedben a korábbinál élesebben jelentkeznek a versenyképességi hiányosságok negatív hatásai. A magyar gazdaság alacsony termelékenységű, a verseny gyenge érvényesülése és hazánk magas energiafüggősége eredményezte, hogy az energia-válság és az orosz-ukrán háború nyomása alatt Magyarországon emelkedett az

infláció az Európai Unión belül a legmagasabb szintre. A magas infláció pedig a bérek és a megtakarítások reálértékének csökkenésén keresztül a belső kereslet és a GDP jelentős visszaeséséhez vezetett. 2023 második negyedévében a hazai GDP éves alapon 2,3 százalékkal csökkent, ami a második legnagyobb visszaesés uniós összevetésben. Az infláció és az abból eredő recesszió a költségvetés egyensúlyát is felborítja, ugyanis egyszerre csökkenti a fogyasztási, forgalmi adóbevételeket és növeli – többek között – a kamatkiadásokat.

A fenntartható felzárkózási pályára való visszatéréshez helyre kell állítani az egyensúlyokat és végre kell hajtani a teljes versenyképességi fordulatot. Az egyensúly elérésének és a gazdasági növekedés helyreállításának első feltétele az infláció csökkentése, amelynek érdekében a Magyar Nemzeti Bank minden rendelkezésre álló eszközt felhasználja. Ennek következtében az árak alakulása 2022. év végével összevetve már nem tér el a régiós átlagtól és év végére elérhető az érezhetően 10 százalék alatti infláció. Ezt követően azonban tovább kell küzdeni a 3 százalékos inflációs cél eléréséig, amelyhez a termelékenység és a versenyképesség javítása is szükséges. Fenntartható gazdasági növekedés csak az infláció letörése és a versenyképesség számottevő javítása után képzelhető el, így ezek a feltételei annak, hogy sikerrel vehessük a válságokkal és globális kihívásokkal teli 2020-as évtizedet.

1. ábra: A versenyképességi javaslatok megvalósulásának időbeli alakulása 2019 óta

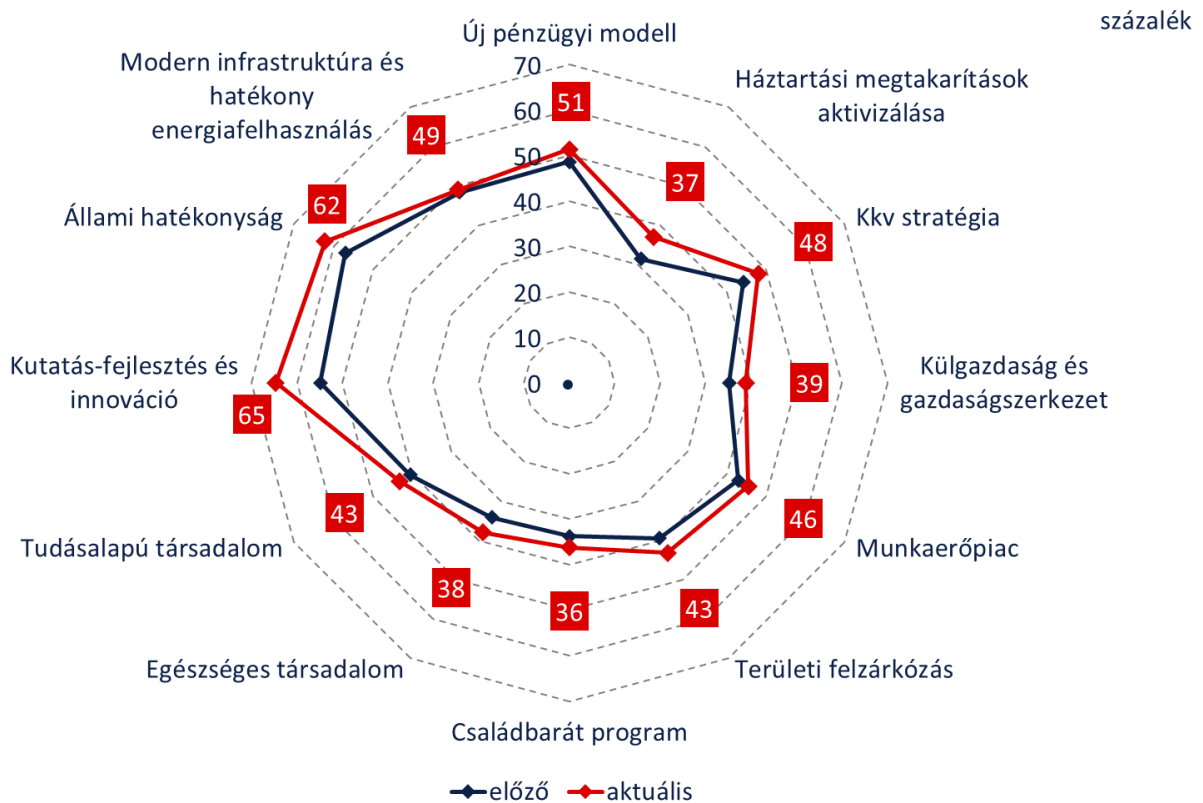
Forrás: MNB.

További erőfeszítések szükségesek a versenyképesség javításához

A 2019-ben megjelenő 330 pontos versenyképességi program célja az volt, hogy konkrét javaslatokkal megteremtse Magyarország teljes versenyképességi fordulatának alapjait és lehetővé tegye a fenntartható felzárkózási pálya elérését a 2020-as évtizedben. A 2010-es évek elején végrehajtott reformok és a 2013 és 2019 között elért, alapvetően mennyiségi alapú növekedés Magyarország gazdaságilag legsikeresebb évtizedét eredményezte az elmúlt 100 évet tekintve. A 2020-as évtized azonban a növekedési modell megújítását igényli, mert a mennyiségi alapú növekedés korlátokba ütközött és az egymást követő globális válságok felerősítik a versenyképességi hiányosságok negatív hatásait. A Magyar Nemzeti Bank annak érdekében tette közzé 2019-ben a 12 területre fókuszáló 330 pontos javaslatát, hogy a magyar növekedési modell a mennyiségi mutatók helyett a termelékenységén és minőségi növekedésen alapuljon, és így megvalósulhasson a nemzetgazdaság fenntartható felzárkózása az új évtized nehezebb körülményei között is.

A 12 vizsgált terület közül mindössze három esetben haladta meg a javaslatok teljesülése az 50 százalékot (2. ábra). Mind a 12 versenyképességi területen jelentős tér van még a fejlődésre, amit mutat, hogy eddig mindössze egy területen kezdődött meg az összes javaslat megvalósítása. Annak ellenére, hogy a 330 javaslat 80 százalékának megvalósítása elindult, továbbra is található 67 olyan javaslat, amelynek nem kezdődött meg a végrehajtása. Meghatározó hatással lehet a javaslatok megvalósulására az Európai Bizottságnak benyújtott magyar Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv (RRF), amely összességében 6 terület 26 versenyképességi javaslatát érinti. Elemzésünkben figyelembe vettük az ezekre vonatkozó terveket, de a jövőbeni megvalósulás nagymértékben függ majd a források rendelkezésre állásától.

2. ábra: A versenyképességi javaslatok megvalósulásának összesített mértéke témakörönként a 2022. és 2023. kiadványokban

Forrás: MNB.

Hazánk legfontosabb erőforrása a rendelkezésre álló szakképzett munkaerő, amely kiemelt jelentőségű az intenzív növekedési modellre való átálláshoz. A népesség megtartásához szükséges demográfiai fordulat érdekében a családtámogatási rendszer 2023-tól két új elemmel bővült. Egyrészt a 25 és 30 év közötti gyermeket vállaló nők részleges személyijövedelemadó-mentességre lettek jogosultak. Másrészt 2023 elejétől elengedik a teljes diákhitel-tartozásukat a gyermeket vállaló nőknek. A munkaerő egészségi állapota tekintetében több mutatóban is a leggyengébbek között teljesít Magyarország. A viselkedési kockázatból eredő halálozás a 2. legmagasabb az Európai Unióban, aminek egyik oka a nemzetközi szinten kiemelkedő alkoholfogyasztás. Az elhízott felnőtt lakosság aránya (24 százalék) szintén a 2. legmagasabb az európai uniós országok között, ami a kapcsolódó alapterbetegéseken keresztül nemcsak egyéni szinten okoz problémákat, hanem nemzetgazdasági szinten is negatív hatást gyakorol a termelékenységre. Az MNB korábbi javaslataival összhangban az egészségesebb életvitelre ösztönözhet, hogy nagymértékben kibővült a népegészségügyi termékadó alá tartozó termékek köre, illetve növekedett az adó mértéke is. Szintén növekedett az alkoholos italok és a dohány-termékek jövedéki adója.

A versenyképességi fordulat végrehajtását lassítja, hogy a piaci igényeknél alacsonyabb a diplomások száma Magyarországon. A felsőfokú végzettségűek aránya hazánkban a 3. legalacsonyabb (32 százalék) az Európai Unióban, miközben erős az irántuk támasztott piaci kereslet. Ezt jelzi, hogy Magyarországon a 3. legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aktivitási rátája, és egyben itt az egyik legmagasabb a bérelőnyük a középfokú végzettséggel rendelkezőkhöz képest. Bár 10 magyar egyetem is bekerült a világ legjobb 1500 egyetemét tartalmazó ranglistákra, de nem szerepel magyar egyetem a legjobbak között a Top200-ban. E területen az előrelépést segítheti, hogy a modellváltó egyetemekenél az intézmények finanszírozása 30-50 százalékban olyan minőségi paraméterektől függ, mint a lemorzsolódás csökkentése és a nemzetközi felsőoktatási rangsorokban történő előrelépés.

Magyarországon az erőfeszítések ellenére továbbra is magas az energiafüggőség, amelynek a magas energaintenzitás mellett egyik fő oka a megújuló energia alacsony részaránya. Hazánk energiafüggősége magas, a többi visegrádi országhoz képest 11 százalékponttal magasabb a nettó energiaiimport. Az Európai Unión belül magas energiafüggőség visszavezethető arra, hogy hazánkban a 6. legalacsonyabb a megújuló energia részaránya a 27 tagország között. A végső energiafelhasználásban a megújuló energia részaránya 14,1 százalék volt 2021-ben Magyarországon, miközben a V3 átlag 16,9 százalék volt, az EU átlag pedig 21,8 százalék. Részeredménynek tekinthető, hogy a hazai napelem kapacitások 2022 eleje és 2023 júniusa között 1.900 MW-tal bővültek, a jelenlegi közel 5.000 MW kapacitás a 2020-ban meghatározott kormányzati cél 80 százaléka. A versenyképességi javaslatok végrehajtását segítette elő, hogy a Magyar Nemzeti Bank Növekedési kötvényprogramja ösztönzőleg hatott a kifejezetten zöld beruházási célokra forrásokat bevonó kötvények iránti keresletre.

A digitális infrastruktúra fejlett hazánkban, azonban a lakosság digitális készségei alacsony szinten állnak és a vállalatok körében sem terjedtek el a modern digitális megoldások. Uniós összehasonlításban a digitális fejlettség mérőszáma az EU-DESI index, amelyben Magyarország a 22. helyen áll. Az ország digitalizációban látott lemaradásának oka mind a lakosság, a vállalatok és a közszolgáltatások körében tetten érhető. Problémát jelent, hogy a lakosság fele az alapvető digitális készségekkel sem rendelkezik az Eurostat adatai alapján. Hasonlóan kritikus terület a haladó digitális üzleti megoldásokat alkalmazó kkv-k aránya mutató. Magyarországon 2021-ben a kkv-k 12,4 százaléka használta a fejlett digitális megoldásokat, miközben az EU átlag 23,6 százalék volt, a legfejlettebb Finnországban pedig 41 százalék. A digitális közszolgáltatások területén hazánk a 21. helyen áll az Unióban. Ennek javítására hivatott a

Nemzeti Digitalizációs Stratégia (NDS), amely 2022. decemberében széleskörű fejlesztési irányokat határozott meg 2030-ig, de végrehajtása még számottevő időt vesz igénybe.

A legmagasabb megvalósulást a kutatás-fejlesztés és innováció, az állami hatékonyság és az új pénzügyi modell fejezetekben mértük. A kutatás-fejlesztés és innováció területén az előrelépést két, a Kulturális és Innovációs Minisztérium kezdeményezésére teljesen megvalósult javaslat okozta. Egyrészt, a szellemi tulajdonjogokhoz kapcsolódó anyagi terheket csökkenti, hogy a szabadalmak fenntartási díjainak az egynegyedét kötelesek csak megfizetni a gazdasági szereplők. Másrészt, az önköltséges doktori képzések költségének 50 százalékát az állam megtéríti a munkáltató számára. Az **állam** hatékonyabb működését támogatja az online intézhető ügyek bővülése (pl. új NAV és MÁK honlap), miközben versenyképesebb kincstári rendszert vetít előre a számlavezetésre kötelezettek körének növelése. Továbbra is aktív szerepet vállal a jegybank a **pénzügyi rendszer** fejlesztése terén. Az azonnali fizetési rendszer továbbfejlesztése érdekében 2024. februárjától a pénzforgalmi szolgáltatók kötelesek lesznek teljesíteni – tranzakciós költségtől mentesen – az egy-séges adatbeviteli megoldásokkal és fizetési kérelmekkel történő utalásokat. Az MNB lépéseinek hatására a változó kamatozású jelzáloghitelezés 2019. elejére gyakorlatilag megszűnt, ami jelentősen hozzájárult az ügyfelek kamatkockázatának csökkenéséhez.